

ANDRE MOHOROVIČIĆ I HRVATSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI

Tekst na pregledan, dokumentiran i uvojerljiv način prikazuje život i djelovanje akademika Andre Mohorovičića. Riječ je o njegovom pedagoškom radu, javnom, društvenom i znanstvenom djelovanju, o iznimnom radu u Jugoslavenskoj/Hrvatskoj akademiji znanosti i umjetnosti, te njegov doprinos kao voditelja Akademijinog Zavoda u Varaždinu.

UVOD

Akademik Andre Mohorovičić po očevoj strani potječe od stare hrvatske loze iz Istre, dok mu je majčina obitelj bila rodom iz Bakra. Njegov djed Andrija bio je istaknuti hrvatski znanstvenik na području meteorologije i seizmologije, čovjek čije ime (*Moho sloj*) nosi sloj diskontinuiteta zemljine kore i Mjesečeve površine, te dugogodišnji član Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, a otac Andrija bio je sudac. Majka Andre Mohorovičića Ada Čepulić rođena je Varaždinka, što je, po kazivanju samog Mohorovičića, razlog njegovih dubokih emotivnih veza s Varaždinom.¹

Rođen je 12. srpnja 1913. u Križevcima. Školu je pohađao u Križevcima i Zagrebu, gdje je 1931. godine maturirao na realnoj gimnaziji. Te se godine upisuje na Arhitektonski odjel Tehničkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, na kojemu je 1935. godine diplomirao, no uz to studira i povijest umjetnosti te arheologiju na Filozofskom fakultetu. Kao perspektivan mladi čovjek i stručnjak na tom je fakultetu, ubrzo nakon diplomiranja, izabran za asistenta profesora Knolla na kolegiju

¹ Ivan GRABAR, *Varaždin i sjeverozapadne Hrvatska u radovima akademika Andre Mohorovičića 1983.-2002.*, Zagreb-Varaždin: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti – Zavod za znanstveni rad Varaždin., 123-125.

Povijest umjetnosti i teorija arhitekture, a 1940. godine u svojstvu nastavnika-docenta preuzima predavanja u sklopu kolegija Povijest umjetnosti. Doktorirao je 1963. na Arhitektonsko-građevinsko-geodetskom fakultetu Sveučilišta u Ljubljani obranivši disertaciju pod naslovom *Prilog analizi nekih osnovnih problema teorije arhitekture – O kategorijama apsolutnog i relativnog u teoriji arhitekture*.

Projektirao je i izveo više stambenih i industrijskih zgrada.

Uz osnovni rad na području analize tema iz specijalne teorije arhitekture, Mohorovičić istodobno nastavlja intenzivna i sustavna terenska istraživanja i znanstveno proučavanje sveukupnog razvoja arhitekture te izgradnje naselja i gradova na tlu Hrvatske, registrirajući i ujedno definirajući njene karakteristične i bitne vrijednosti. Geografska područja njegova istraživanja bili su Istra, potom jadranski otoci te Hrvatsko zagorje i Slavonija.

PEDAGOŠKI RAD

Poseban osvrt svakako zavređuje pedagoški rad profesora Mohorovičića. Njegova predavanja, i dragocjena saznanja koja je nesebično prenosio, ostavila su dubok trag u djelovanju brojnih generacija studenata na području teorijske i kreativne komponente arhitektonskog stvaralaštva. Tijekom 47 godina svoga aktivnog pedagoškog rada odgojio je brojne stručnjake iz područja arhitekture.

O tome svjedoče sjećanja njegovih studenata, suradnika i dugogodišnjih prijatelja prof. dr. sc. Sena Sekulić-Gvozdanović i akademika Borisa Magaša. Tako prof. Sena Sekulić-Gvozdanović piše: „Orijentiran u svojim izlaganjima prije svega prema harmoničnom i humanom, odnosio se prema mladim naraštajima studenata arhitekture prisno, prijateljski, rekli bismo gotovo očinski. Prenosio im je svoje široko znanje, temeljita gledanja i sjajne analize s toliko sugestivnog zanosa da je auditorij bez izuzetaka oduševljavao. Predavaonice su bile popunjene do posljednjeg mjesta, za slušanje iz prvih redova dolazilo se mnogo prije određene satnice. Studente je profesor Mohorovičić djelotvorno poticao u radu, iskreno se veselio svakom njihovom uspjehu, znao im je to i pokazati, a i strpljivo slušati sve njihove privatne probleme.²

Na studentske dane provedene s profesorom Mohorovičićem, prije šest desetljeća, s puno sjete i nezaboravnih uspomena podsjeća i akademik Boris Magaš sljedećim riječima: “Prije šezdesetak godina jedan je čamac lagano plovio iz creške luke prema plažama naselja Lubenice. Negdje uz provu sjedio je profesor Mohorovičić, a oko njega desetak studenata Arhitektonskog fakulteta Sveučilišta

---

² Sena SEKULIĆ-GVOZDANOVIĆ, «Andrija Mohorovičić profesor Arhitektonskog fakulteta» (Tehničkog do 1957., a AGG do 1962.); *Radovi Zavoda za znanstveni rad HAZU Varaždin, knj. 10-11, Varaždin, 1998., 24.*

u Zagrebu. Bila je to mladenačka grupa koja je, pod Mohorovičićevim vodstvom, snimala hrvatsku kulturnu baštinu, pješačeći satima po kamenu i bespućima sjevernog Jadrana.”³

JAVNO, DRUŠTVENO I ZNANSTVENO DJELOVANJE

Govoreći na komemoraciji akademiku Andri Mohorovičiću akademik Magaš se osvrnuo i na njegovu djelatnost tijekom Drugog svjetskog rata: “Promatrajući svijet i zbivanja očima mladog intelektualca ljevičara, uključuje se tijekom Drugog svjetskog rata u aktivno suprotstavljanje negativnim refleksijama nametnute vlasti, obavljajući odgovorne funkcije i preživljujući čak i posljedice ratnog zatvora. To ga u poslijeratnom razdoblju izbacuje u prvi plan zbivanja te obavlja funkciju tajnika i potpredsjednika Narodnooslobodilačkog odbora grada Zagreba kao i predsjednika Planske komisije.”⁴

Zahvaljujući Mohorovičićevoj znanstvenoj i stručnoj reputaciji, bili su mu povjereni i mnogobrojni drugi zadaci u okviru javnog i društvenog djelovanja. Kao ugledan sveučilišni profesor i istaknuti znanstvenik, izabran je 1947. za rektora Sveučilišta u Zagrebu i gotovo je sigurno da će u povijesti zagrebačkog Sveučilišta ime Andre Mohorovičića ostati trajno zabilježeno kao ime najmlađeg rektora. Naime, rektorom je postao s nepune 34 godine. Osim obnašanja brojnih funkcija u krugu sveučilišne i ostalih javnih djelatnosti, akademik Mohorovičić obnašao je mnoge odgovorne dužnosti i u različitim znanstvenim, kulturnim, humanitarnim i sportskim udruženjima i društvima.

³ Boris MAGAŠ, «Akademik Andre Mohorovičić – Nezamjenjivi Moho», *Zagreb moj grad*, Zagreb, 36, 2011., 31.

⁴ Boris MAGAŠ, «Govor na komemoraciji akademiku Andri Mohorovičiću», održanog 17. prosinca 2003., *Spomenica preminulim akademikima*, sv. 126, HAZU, Zagreb, 2005., 18.

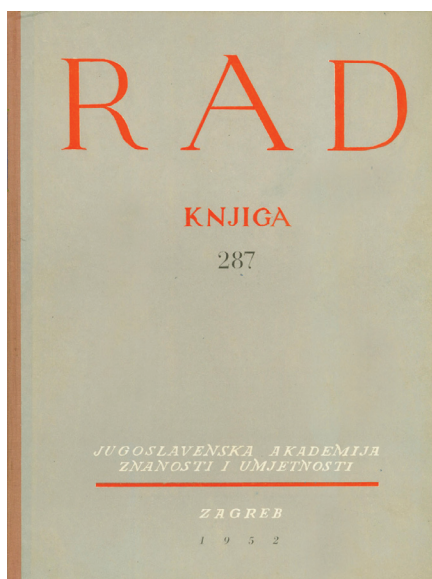
Marino Tartaglia: *Andre Mohorovičić* 1947-1949, ulje na platnu.
Aula Sveučilišta u Zagrebu

Tako je, među ostalim, bio predsjednik Odbora za izgradnju objekata Sveučilišta u Zagrebu, predsjednik Komisije za urbanizam grada Zagreba te koordinator znanstvenog projekta za prostorno uređenje Hrvatske. Od 1959. do 1966. glavni je urednik *Enciklopedije likovnih umjetnosti*, a od 1971. do 1973. bio je predsjednik Republičkog fonda za kulturu, a nakon toga predsjednik Republičke samoupravne zajednice kulture. Bio je član Odbora za izgradnju novoga Kliničko-bolničkog centra u Zagrebu te predsjednik Skupštinskog odbora za izgradnju nove zgrade Nacionalne i sveučilišne knjižnice, odnosno član Republičkog odbora za njezinu gradnju. Od 1982. do 1986. godine bio je član Republičkog savjeta za obrazovanje, nauku, kulturu i fizičku kulturu SR Hrvatske, a u razdoblju od 1986. do 1991. zastupnik u Saboru SR Hrvatske.

Kao aktivni sportaš bio je član HAŠK-a i prvi predsjednik Hrvatskog akademskog športskog društva Mladost. Prije II. svjetskog rata bio je aktivan član Hrvatskog veslačkog kluba (HVK). Osim toga bio je i prvi predsjednik Narodne tehnike Hrvatske, predsjednik Ravnateljstva Hrvatskoga glazbenog zavoda u Zagrebu, predsjednik Vijeća Stalne izložbe crkvene umjetnosti u Zadru te član Odbora za obnovu katedrale u Zagrebu.

U brojnim javnim nastupima i na predavanjima te intenzivnim publiciranjem (objavio je više od 110 znanstvenih knjiga, radova i rasprava te više od 250 stručnih priloga, osvrta i publikacija uz sudjelovanje na više od 50 znanstvenih skupova u zemlji i inozemstvu), akademik Mohorovičić iznosio je rezultate svojih teoretskih, povijesnih i praktičnih istraživanja vezanih uz područja od Varaždina i Osijeka do Istre i Dubrovnika.

Glavna su mu djela: *Analiza historijsko-urbanističkog razvoja grada Zagreba* (1952.)⁵, *Prilog analizi nekih osnovnih problema teorije arhitekture – O kategorijama apsolutnog i relativnog u teoriji arhitekture* (1975.)⁶, *Graditeljstvo u Hrvatskoj* (1992.)⁷.

RAD U JUGOSLAVENSKOJ / HRVATSKOJ AKADEMIJI

Na temelju visokih ocjena svojega cjelokupnog znanstvenog opusa i javne djelatnosti, Andre Mohorovičić je 1954. izabran za dopisnog, a 1962. za redovitog člana Jugoslavenske – danas Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Akademik Mohorovičić u Akademiji je, uz intenzivan znanstveni i svestran organizacijski rad, bio biran za razrednog tajnika u razdoblju 1961.-75., za glavnog tajni-

⁵ Andre MOHOROVIČIĆ, «Analiza historijsko-urbanizacijskog razvoja grada Zagreba», *Rad JAZU*, knjiga 287, Zagreb, 1952., 27-51.

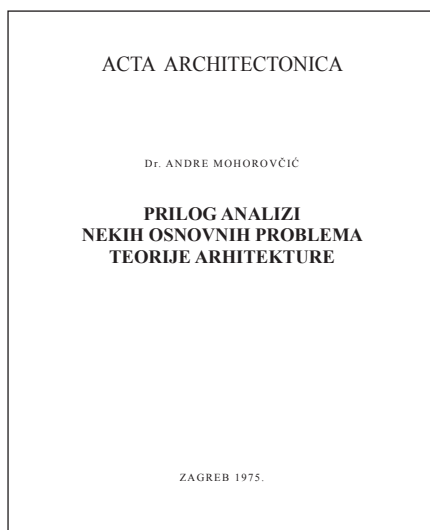
⁶ Andre MOHOROVIČIĆ, *Prilog analizi nekih osnovnih problema teorije arhitekture*, Zagreb, Arhitektonski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 1975., 1-123.

⁷ Andre MOHOROVIČIĆ, *Graditeljstvo u Hrvatskoj*, Zagreb, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Školska knjiga, 1992., I-VII, 1-201.

ka Akademije u razdoblju 1975.-78. te za potpredsjednika u razdoblju 1978.-91. Godine 1991. izabran je za člana Akademijina Predsjedništva u dva mandata, a nakon toga, 1997., ponovno za tajnika Razreda za likovne umjetnosti. Tu je dužnost obnašao sve do svoje smrti 2002. godine. Od 1983. bio je i član Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Dodijeljeno mu je više odlikovanja i nagrada za znanstveni rad, među ostalima i Republička nagrada *Vladimir Nazor* za životno djelo (1983.).

U razdoblju koje daleko premašuje pola stoljeća aktivnog i kontinuiranog djelovanja, Mohorovičić je postao nezaobilazan akter hrvatske arhitektonske stvarnosti.⁸

Opsežan znanstveni rad akademika Mohorovičića obuhvaća niz područja u domeni urbanizma arhitekture, umjetnosti i kulture. Tako je tijekom više od pet desetljeća rada, istraživanja i pedagoškoga djelovanja, sustavnom i plodnom znanstvenom analizom razradio i obogatio temeljne postavke suvremene teorije arhitekture. Toj u svjetskoj literaturi tek djelomično obrađenoj temi posvetio je desetke znanstvenih radova i osvrta da bi konačno u svojoj knjizi *Prilog analizi nekih osnovnih problema teorije arhitekture – O kategorijama apsolutnog i relativnog u teoriji arhitekture* objavio originalnu raspravu u kojoj donosi analizu fenomena kompleksnih zakonitosti sređivanja kvantiteta u stvaralačkom procesu kreiranja kvalitetne arhitektonske kompozicije.⁹

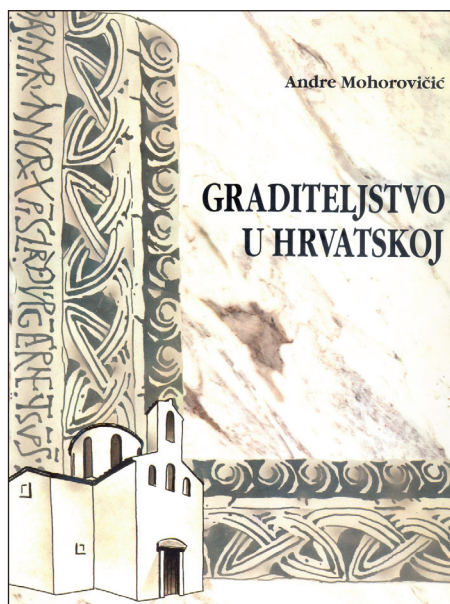
⁸ Boris MAGAŠ, «Andre Mohorovičić u hrvatskoj arhitekturi», *Radovi Zavoda za znanstveni rad Varaždin*, knj. 10-11, Varaždin, 1998., 30.

⁹ Vidjeti u: Slobodan KAŠTELA, «Andre Mohorovičić (Curriculum vitae)», *Radovi Zavoda za znanstveni rad Varaždin*, knj. 10-11, Varaždin, 1998., 17.

Nemjerljiv je njegov doprinos prikazu sveukupnog razvoja arhitekture na tlu Hrvatske i zaštiti arhitektonskih objekata te kulturno-povijesnih i urbanih cjelina koje čine osnovni fundus naše kulturne baštine.

Svoj pristup tom kompleksnom problemu, kojim se bavio gotovo cijeli život, Mohorovičić je objasnio u uvodu knjige *Graditeljstvo u Hrvatskoj* sljedećim riječima:

“Shvatiti duboki sadržajni i funkcionalni smisao te logiku konstrukcije i ljepotu oblika jednog neobično bogatoga arhitektonskog opusa – a u ovome djelu to znači shvatiti osnovni prikaz sveukupnog razvoja arhitekture na tlu Hrvatske – moguće je jedino na taj način da metodom primarne dijalektičke analize ukratko protumačimo i usporedo emotivno doživimo širok krug povijesnog kretanja općih društvenih i životnih pojava, kao i ambijentalnih okolnosti u sklopu kojih je promatrani slijed arhitektonskih kreacija na tlu Hrvatske kroz stoljeća nastajao, razvijao se i konačno u pojedinim povijesnim, odnosno stilskim razdobljima poprimao originalnu fizionomiju i izrazitu vrijednost.”¹⁰

Iako školovan kao arhitekt i povjesničar umjetnosti, počeo je vrlo rano sa znanstvenoistraživačkim radom proučavajući tradicijsku kulturu Hrvata. Osobito su ga zanimala teme iz tzv. pučke ili narodne arhitekture. Iz tog je područja

¹⁰ Andre MOHOROVIČIĆ *Graditeljstvo u Hrvatskoj – Arhitektura i urbanizam*, Zagreb: Školska knjiga, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 1992., str. VII.

objavio nekoliko desetaka znanstvenih radova. Bio je aktivan i u Akademijinu Odboru za narodni život i običaje, u kojem je gotovo dvadeset i pet godina, uz ostale obveze, obnašao i dužnost predsjednika te voditelja Etnološkog zavoda. Bio je član Akademijina Predsjedništva više od četrdeset godina, najduže od bilo kojeg člana Akademije. Intenzivno djelovanje Mohorovičića kao člana Akademije, uz znanstveni rad i široku kulturnu djelatnost, očituje se i u uspješnom sudjelovanju u organizaciji mnogobrojnih Akademijinih znanstvenih skupova te u suradnji na rekonstrukciji, konzervaciji i uređenju brojnih Akademijinih zgrada, ujedno objekata kulturno-spomeničke vrijednosti.

Tako je bio glavni organizator kulturnih, znanstvenih i umjetničkih manifestacija u povodu obilježavanja obljetnica istaknutih osoba naše umjetničke ili kulturne prošlosti, od kojih spominjemo samo neke skupove posvećene životu i djelu: Jurja Dalmatinca, Vincenta iz Kastva, Ivana Meštrovića, Jurja Križanića, Miroslava Kraljevića i Josipa Račića. Što se tiče znanstvenih skupova koji su bili organizirani u povodu obljetnica važnih povijesnih zbivanja u razvoju pojedinih gradova, treba spomenuti nezamjenjivu ulogu Andre Mohorovičića u organizaciji skupova o povijesti gradova: Pazina, Varaždina, Požege, Virovitice, Zadra, Lepoglave, Zagreba, Đakova, Osora, otoka Raba i Suska te drugih.

Akademici Ivo Padovan, Dušan Bilandžić i Andre Mohorovičić
u palači Hrvatske akademije, 2001.

Također, treba podsjetiti na njegov izniman doprinos u stalnom Akademijinu naporu da održava i obnavlja svoje arhitektonske objekte, osobito one kulturno-spomeničke kategorije kao što su palača Narodnog doma s Preporodnom dvoranom i glavna palača Akademije u Zagrebu, Sorkočevićev ljetnikovac u Dubrovniku, palača Milesi u Splitu i neke druge.

Gotovo polovinu ukupnog broja znanstvenih radova Mohorovičić je objavio u Akademijinim edicijama, i to pretežno u *Ljetopisu* i Akademijinu časopisu *Rad* te u *Bulletinu Instituta za likovne umjetnosti JAZU*, odnosno kasnije *Bulletinu Razreda za likovne umjetnosti JAZU/HAZU*. Objavio je i jednu pjesmu u Akademijinu časopisu *Forum*. U toj se pjesmi može čuti njegova poetska priča odnosa čovjeka i cesta, budući su putovi komunikacije, prometnice i veze bile stalne teme u njegovim istraživanjima.¹¹

VODITELJ AKADEMIJINA ZAVODA U VARAŽDINU

Akademik Andre Mohorovičić bio je, osobito posljednjih dvadeset godina svoga života (1983. – 2002.), veliki prijatelj grada Varaždina i neumoran promicatelj razvoja znanstvenoga i umjetničkoga rada u Varaždinu i u sjeverozapadnoj Hrvatskoj. Ta suradnja započela je i prije, zapravo u godinama koje su prethodile obilježavanju 800. godišnjice osnutka Grada Varaždina, s obzirom na to da je bio na čelu odbora koji je pripremao znanstveni skup u povodu spomenute obljetnice, a intenzivirana je posebice nakon 1983., kada je u Varaždinu osnovan Akademijin Zavod za znanstvenoistraživački rad, čiji je bio voditelj sve do smrti.

Pod vodstvom akademika Mohorovičića Varaždinski se zavod Hrvatske akademije razvio u uglednu znanstvenu jedinicu i to kako brojem objavljenih radova tako i okupljanjem brojnih suradnika željnih da putem suradnje u Zavodu pridonese razvoju Varaždina i Varaždinske županije. Međutim, akademik Mohorovičić nije bio samo izvanredan pokretač i organizator znanstvenog rada na tom području, već je i sam bio autor brojnih znanstvenih radova pišući kao istaknuti povjesničar umjetnosti o povijesnim urbanim cjelinama i objektima arhitekture te zaštititi spomenika u razdoblju od prapovijesti preko romanike, gotike i baroka do suvremenog doba.

Za neprocjenjivo snažan doprinos valorizaciji i predstavljanju grada Varaždina u zemlji i svijetu, prigodom obilježavanja svojega 85. rođendana 1998. godine, akademik Mohorovičić dobio je *Nagradu Grada Varaždina*, a „njegov“ Varaždinski zavod objavio je te godine spomen-knjigu njemu u čast.¹²

---

¹¹ Andre MOHOROVIČIĆ, «Cesta kaj mi povedati znaš», *Forum*, Mjesečnik Razreda za književnost Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, god. XXXIII, knj. LXVI, broj 5-6, Zagreb, 1994., str. 396.

¹² *Radovi Zavoda za znanstveni rad Varaždin*, knj. 10-11, Varaždin, 1998.+Separat: Radovi posvećeni 85. obljetnici Andre Mohorovičića

Akademik Andre Mohorovičić
Predstavljanje knjige prof. Mire Ilijanić: *Urbanizam, graditeljstvo, kultura*
u Gradskoj vijećnici u Varaždinu

U izdanjima Akademije, a posebno onima Zavoda za znanstveni rad Hrvatske akademije u Varaždinu, objavio je brojne priloge o Varaždinu i sjeverozapadnoj Hrvatskoj od kojih spominjemo: *Kulturno-povijesno značenje Varaždina* (uvodno izlaganje na znanstvenom skupu posvećenom obilježavanju 800. godišnjice osnutka Grada Varaždina),¹³ zatim tri rasprave objavljene u časopisu *Radovi Zavoda za znanstveni rad u Varaždinu* (o baroku u Varaždinu; o arhitektonskim objektima na posjedima Zrinskih i Frankopana; o umjetnosti i kulturi baroka). Uz sve to, treba podsjetiti i na njegov uvodni tekst *Barokna transformacija stare urbane jezgre Varaždina* u časopisu *Encyclopedia Moderna*,¹⁴ čiji je broj u cijelosti bio posvećen doprinosu Varaždina hrvatskoj kulturi i znanosti, te raspravu *Ivanec osnovni uvjeti nastanka, razvoja i života*, koja je tiskana u *Zborniku 600 godina Ivanca*.¹⁵ Akademik Mohorovičić uredio je i 13 brojeva časopisa *Radovi*, 15 knjiga i zbornika te brojne recenzije priloga koji su objavljeni u izdanju varaždinskoga Zavoda.

---

¹³ Andre MOHOROVIČIĆ, «Kulturno-povijesno značenje Varaždina» u: *Varaždinski zbornik 1181. – 1981.* (Mohorovičić, Andre ur.), *Varaždin: JAZU i Skupština općine Varaždin*, 1983., 19-24.

¹⁴ Andre MOHOROVIČIĆ, *Encyclopedia Moderna*, 48, Zagreb, 1998., 113-116.

¹⁵ Andre MOHOROVIČIĆ, «Ivanec osnovni uvjeti nastanka, razvoja i života» u: *Zbornik 600 godina Ivanca* (Mohorovičić, Andre, ur.), *Ivanec: Zavod za znanstveni rad Varaždin, Grad Ivanec*, 1997., 1-8.

Dr. sc. Slobodan Kaštela, akademik Andre Mohorovičić i akademik Tomislav Raukar
Predstavljanje časopisa *Radovi Zavoda za znanstveni rad – Varaždin*, knj. 12-13
u Gradskoj vijećnici u Varaždinu

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

U skladu sa svojim visokim moralnim načelima i iskrenim domoljubljem Mohorovičić je i za vrijeme Domovinskog rata stajao na braniku Domovine. Kroz to vrijeme objavio je više prigodnih rasprava koje su imale za cilj da pomognu vlastitoj zemlji. Svoju viziju slobodne i neovisne Hrvatske najbolje je ocrtao u radu *Hrvatska kultura: životna snaga u kataklizmi našega vremena*. U studiji se dokumentirano prikazuje kako su Hrvati, od vremena dijaspore sredinom prvog tisućljeća kroz sve faze svoje povijesti do današnjeg trenutka, dakle u razdoblju od jednog i pol milenija svoga stvarnog povijesnog postojanja i borbe za osnovni životni opstanak snagom svojih sposobnosti i kreativnosti besprekidno stvarali nebrojena materijalna i duhovna dobra neophodno potrebna za život vlastite narodne zajednice.¹⁶

Akademik Andre Mohorovičić preminuo je u 90. godini života 17. prosinca 2002. u bolnici Sestara milosrdnica u Zagrebu. Pokopan je u ponedjeljak 23.

¹⁶ Andre MOHOROVIČIĆ, «Hrvatska kultura životna snaga u kataklizmi našeg vremena», *Bulletin Razreda za likovne umjetnosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*, god. XLII, 1 (60), Zagreb, 1994., 5-10.

prosinca na zagrebačkom groblju Mirogoj. Sprovodne obrede i misu zadušnicu predvodio je mons. Josip Mrzljak, pomoćni zagrebački biskup. Od pokojnika su se oprostili akademik Miroslav Begović, potpredsjednik Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, prof. dr. sc. Helena Jasna Mencer, rektorica Sveučilišta u Zagreb, prof. dr. sc. Ivan Juras, dekan Arhitektonskog fakulteta te mons. Josip Klarić, predsjednik Odbora Zagrebačke nadbiskupije za obnovu katedrale. Pri kraju ovog priloga ponovit ću i neke misli i sjećanja na nezaboravnu ličnost akademika Andre Mohorovičića, koje sam napisao 2008. u predgovoru već spomenute knjige *Varaždin i sjeverozapadna Hrvatska u radovima akademika Andre Mohorovičića 1983.-2002.*

Profesora Mohorovičića, kako sam mu se uvijek obraćao bez obzira na njegove ostale akademske titule, do kojih on sam nije previše držao, upoznao sam u ljeto 1978., kada sam izabran za tajnika Akademije. Od tada pa sve do njegove smrti viđali smo se gotovo svakoga dana, ostvarivši pritom odnos dubokog poštovanja i razumijevanja te iskrenog prijateljstva.

Razmišljajući o tome što bih danas mogao reći o dragom profesoru i prijatelju na temelju 25-godišnjeg poznanstva, zajedničkih putovanja i svakodnevnog druženja, nameću mi se ove misli: u plemenitoj osobi profesora Mohorovičića sjedinio se kompleksan lik istaknutog intelektualca; uvjerenog antifašista i partizanskog ilegalca u okupiranom Zagrebu, koji ta uvjerenja nikada nije mijenjao; neumornog aktivista u obnovi Zagreba i porušene Hrvatske nakon II. svjetskog rata; fakultetskog profesora iz čijih su izvanrednih predavanja brojne generacije studenata crpile dragocjena saznanja iz povijesti umjetnosti i teorije arhitekture; rektora Sveučilišta u Zagrebu; dugogodišnjeg člana Akademije i njezina Predsjedništva u kontinuitetu od preko 40 godina.

Izlaganje akademika Andre Mohorovičića na komemoraciji akademiku Kruni Prijatelju u Palači Hrvatske akademije, 2000.

Međutim, sve rečeno nije ni približno dovoljno da ocrta grandioznu osobu profesora Mohorovičića jer – on je prije svega bio veliki humanist, dobar čovjek i iskren prijatelj koji je prema svim dobronamjernim ljudima imao brižan i neposredan odnos nastojeći svakog saslušati i pomoći mu u okvirima svojih mogućnosti bez obzira na to je li se radilo o običnom čovjeku ili istaknutom akademiku. Skroman i nenametljiv, gajio je veliku ljubav i potpunu odanost Akademiji, u čijim je prostorima proveo više vremena nego u svom domu. On je bio pokretač i organizator brojnih kulturnih događaja u Akademiji i izvan nje, nezaobilazna osoba u postupku uređenja i modernizacije brojnih Akademijinih građevina te nenadmašan govornik na različitim Akademijinim svečanostima kao i na posljednjim ispraćajima članova Akademije. Zvijezda vodilja svih njegovih aktivnosti bio je opći interes i napredak cijele Hrvatske, koju je izvanredno poznao i volio – od Dubrovnika do Iloka – pridonoseći desetljećima obnovi i očuvanju kulturno-povijesne baštine svih naših krajeva. Njegovo znanje, upornost i iskustvo ugrađeni su i u temelje nove zgrade Nacionalne i sveučilišne knjižnice, na čije otvorenje čak nije bio niti pozvan. Tu je pak kao i neke druge nepravde koje je doživljavao za vrijeme svojega dugog i uspješnog života brzo zaboravljao znajući s kakvim ljudima ponekad ima posla te ostajući pritom uvijek uspravan i vjeran svojim idealima i visokim životnim načelima.

Za sve je imao vremena, strpljenja i razumijevanja osim za svoje bolesti i probleme, samozatajno ih zadržavajući samo za sebe u namjeri da time ne opterećuje druge.

Danas, deset godina nakon njegove smrti, možemo potvrditi da je smrću akademika Andre Mohorovičića hrvatska kulturna javnost izgubila istaknutoga znanstvenika, kulturnog djelatnika, vrsnog pedagoga, erudita širokog raspona, humanista posebnog formata, vrhunskog govornika, dosljednog borca za principe humanizma i socijalne pravde te neumornog društvenog djelatnika, a Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti dugogodišnjeg odanog člana. U srcima njegovih prijatelja i štovatelja trajno će ostati duboka praznina zbog gubitka visokomoralnog čovjeka, cijenjenog suradnika i dragog prijatelja.

LITERATURA

1. Ivan GRABAR, *Dvadeset godina Zavoda za znanstveni rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Varaždinu*, Zagreb - Varaždin: Zavod za znanstveni rad Hrvatske akademije u Varaždinu.
2. Ivan GRABAR, *Varaždin i sjeverozapadna Hrvatska u radovima akademika Andre Mohorovičića 1983. - 2002.*, Zagreb - Varaždin: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti – Zavod za znanstveni rad Varaždin, 2008.

3. *Ljetopis Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*: sv. 95.: za godinu 1991., Zagreb, 1992.; sv. 98.: za godinu 1994., Zagreb, 1995.; sv. 101.: za godinu 1997., Zagreb, 1998.; sv. 104.: za godinu 2000., Zagreb, 2001.
4. *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti*: sv. 61.: za godinu 1954., Zagreb, 1956.; sv. 68.: za godinu 1961., Zagreb, 1963.; sv. 69.: za godinu 1962., Zagreb, 1963.; sv. 79.: za godinu 1975., Zagreb, 1979.; sv. 82.: za godinu 1978., Zagreb, 1979.; sv. 89.: za godinu 1985., Zagreb, 1986.; sv. 93.: za godinu 1989., Zagreb, 1990.
5. Boris MAGAŠ, Akademik Andre Mohorovičić – Nezamjenjivi Moho, *Zagreb moj grad*, 36, Zagreb, 2001.
6. Andre MOHOROVIČIĆ, Analiza historijsko-urbanističkog razvoja grada Zagreba, *Rad JAZU*, knj. 287, Zagreb, 1952.
7. Andre MOHOROVIČIĆ, Barokna transformacija stare urbane jezgre Varaždina, *Encyclopedia Moderna*, 48, Zagreb, 1998.
8. Andre MOHOROVIČIĆ, *Graditeljstvo u Hrvatskoj*, Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Školska knjiga, 1992.
9. Andre MOHOROVIČIĆ, Hrvatska kultura životna snaga u kataklizmi našega vremena, *Bulletin Zavoda za likovne umjetnosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*, god. XLII, 1 (60), Zagreb, 1994.
10. Andre MOHOROVIČIĆ, Predgovor, u: *Međunarodni znanstveni skup* Stvaralački potencijali u funkciji društveno-ekonomskog i kulturnog razvoja sjeverozapadne Hrvatske (Mohorovičić, Andre, ur.), Zagreb – Varaždin: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 2002.
11. Andre MOHOROVIČIĆ, *Prilog analizi nekih osnovnih problema teorije arhitekture - O kategorijama apstraktnog i relatiivnog u teoriji arhitekture*, Zagreb: Arhitektonski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 1975.
12. Andre MOHOROVIČIĆ, 1913. – 2002. (*Spomenica preminulim akademikima*, sv. 126.), Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 2005.
13. Akademik Andre MOHOROVIČIĆ – *Varaždin i varaždinske teme* (Sažeci radova sa znanstvenog skupa), Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti – Zavod za znanstveni rad u Varaždinu, Varaždin, 2012.
14. *Naša katedrala*, Časopis Odbora zagrebačke nadbiskupije za obnovu katedrale, 7, Zagreb, 2002.
15. *Radovi Zavoda za znanstveni rad Varaždin*, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti i Grad Varaždin, knj. 10. – 11., Varaždin, 1998.
16. *Varaždinski zbornik, 1181. – 1981.* (Mohorovičić, Andre, ur.), Varaždin: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Skupština općine Varaždin, 1983.
17. *Zbornik 600 godina Ivanca* (Mohorovičić, Andre, ur.), Ivanec: Zavod za znanstveni rad Varaždin, Grad Ivanec, 1997.

SAŽETAK

ANDRE MOHOROVIČIĆ

I

HRVATSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI

Akademik Andre Mohorovičić rođen je u Križevcima. Diplomirao je 1935. godine na Arhitektonskom odjelu Tehničkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, a uz to studirao je i povijest umjetnosti te arheologiju. Nakon završetka studija izabran je za asistenta kolegija Povijest umjetnosti i teorija arhitekture. Uz osnovni rad na području analize tema iz specijalne teorije arhitekture, Mohorovičić istovremeno nastavlja s intenzivnim i sustavnim terenskim istraživanjima i znanstvenim proučavanjem sveukupnog razvoja arhitekture te izgradnje naselja i gradova na tlu Hrvatske. Poseban osvrt zavređuje pedagoški rad profesora Mohorovičića. Zahvaljujući njegovoj znanstvenoj i stručnoj reputaciji, bili su mu povjereni mnogobrojni zadaci u okviru javnog i društvenog djelovanja. Publicistički opus Andre Mohorovičića obuhvaća više od 110 znanstvenih knjiga, radova i rasprava te više od 250 stručnih radova, izvornih prikaza, eseja o umjetnosti ili kulturi, osvrta te stručnih ocjena i tekstova. Na temelju visokih ocjena svojega cjelokupnog znanstvenog rada i kulturne djelatnosti, Mohorovičić je 1954. izabran za dopisnog, a 1962. za redovitog člana Jugoslavenske – danas Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Ističući se intenzivnim znanstvenim i svestranim organizacijskim radom, akademik Mohorovičić bio je biran na odgovorne dužnosti u Akademiji. Osobito posljednjih dvadeset godina svoga života, bio je velik prijatelj grada Varaždina i neumoran promicatelj razvoja znanstvenoga i umjetničkoga rada u Varaždinu i sjeverozapadnoj Hrvatskoj.

Ključne riječi: Andre Mohorovičić; pedagoški rad; javno, društveno i znanstveno djelovanje; rad u Jugoslavenskoj/Hrvatskoj akademiji; voditelj Akademijinog zavoda u Varaždinu.

SUMMARY

ANDRE MOHOROVIČIĆ AND

THE CROATIAN ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS

Andre Mohorovičić, Fellow of the Croatian Academy of Sciences and Arts, was born in Križevci. He graduated in 1935 from the Technical Faculty (Department of Architecture) of the University of Zagreb. He also studied art history and archaeology. Following the graduation, he was nominated assistant lecturer in the course *History of art and theory of architecture*. In addition to being active his primary line of work in the field of analysing topics related to the special theory of architecture, Mohorovičić continually conducted intensive and systematic field research and scientific analytic work related to the overall development of architecture and the construction and development of towns and cities across Croatia. Professor Mohorovičić's pedagogical engagement deserves particular attention. Thanks to his scientific and professional reputation, he was entrusted with numerous tasks within areas of public and social active operation. Andre Mohorovičić's publicist opus numbers more than 110 scientific books, papers and discussions; over 250 expert papers, original reviews, essays on art and culture, articles, as well as expert evaluations and texts. Thanks to his overall activity in the fields of science and culture having been highly evaluated, Andre Mohorovičić was in 1954 nominated corresponding member, and in 1962 elected full member of the then Yugoslav – today Croatian – Academy of Sciences and Arts. As he won recognition by disposing of versatile scientific and organisational abilities, Professor Mohorovičić was often chosen to high-responsibility posts at the Academy. During the last two decades of his life in particular, he proved to be a true friend of the city of Varaždin and a persevering promoter of the development of scientific and artistic work in both Varaždin and the northwestern part of Croatia.

Key Words: Andre Mohorovičić; pedagogical engagement; public, social and scientific active operation; work at the Yugoslav/Croatian Academy; Honorary Director of the Academy's Institute in Varaždin.